

EIS-nieuws

Nieuwe bestuursleden voor EIS-Nederland gezocht

EIS-Nederland beoogt het voorkomen, de verspreiding en de ecologie van de ongewervelde dieren in Nederland vast te stellen. Hiertoe worden in samenwerking met amateurs en professionals gegevens verzameld en wordt samenwerking tussen onderzoekers van zoveel mogelijk groepen ongewervelden nagestreefd. EIS-Nederland is een vrijwilligersorganisatie die door betaalde krachten van het EIS-bureau (gevestigd bij Museum Naturalis te Leiden) ondersteund wordt. De vrijwilligers zijn verenigd in veelal taxonomische georiënteerde werkgroepen.

Enkele leden zullen volgend jaar het bestuur verlaten. Daarom wordt momenteel gezocht naar nieuwe bestuursleden. Het bestuur van de Stichting EIS-Nederland is verantwoordelijk voor het beleid van de Stichting EIS-Nederland, de aansturing van het Centraal Bureau EIS-Nederland, de externe contacten, het beheer van de financiën, de acceptatie van betaalde opdrachten en nieuwe projecten en de belangenbehartiging van de Stichting EIS-Nederland. Het bestuur is klein (minimaal vijf leden) en vergadert zes maal per jaar in Utrecht. Nieuwe bestuursleden mogen afkomstig zijn uit de werkgroepen, maar ook uit andere geledingen van het veld van de Nederlandse natuurstudie en natuurbescherming. Bestuursleden zijn onbezoldigd en krijgen gemaakte kosten vergoed.

Wie belangstelling heeft kan zich voor 15 januari melden bij Mark van Veen (030-6962687 (thuis), of 030-2742053 (werk)) of Matty Berg (020-6957769 (thuis), of 020-4447077 (werk)).

Mark van Veen

Website EIS-Nederland

Sinds kort is EIS-Nederland ook op internet te vinden, door op de Naturalis-website (www.naturalis.nl) op 'Science' en vervolgens op 'European Invertebrate Survey' te klikken. Momenteel is een algemene inleiding, de werkgroepenlijst, Nederlandse Faunistische Mededelingen en een publicatielijst beschikbaar. Het ligt in de bedoeling om dit in de loop van 2003 verder uit te breiden.

Roy Kleukers

Project 'Een ruggengraat voor ongewervelden'

Door een subsidie van LASER heeft EIS-Nederland in 2003 de mogelijkheid om het project 'Een ruggengraat voor ongewervelden' uit te voeren. Het ligt in de bedoeling om hiervoor Arjan Stroo aan te stellen. Het hoofddoel van het project is het beter onder de aandacht brengen van ongewervelden bij natuurbeschermers en beleidsmakers. Voorts zal een bijdrage

worden geleverd aan de communicatie tussen de werkgroepen. Enkele concrete zaken zijn: het toegankelijk maken van de kennis over beleidsrelevante ongewervelden, het benaderen van natuurbeschermingsorganisaties, het schrijven van artikelen over bescherming van ongewervelden.

Roy Kleukers

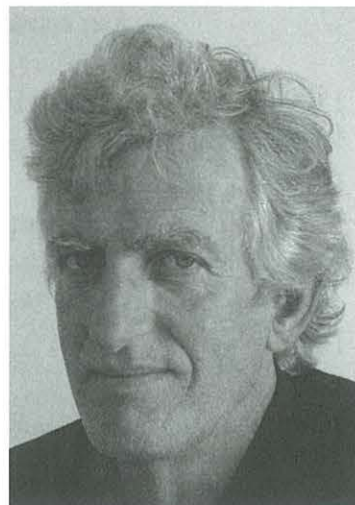
In memoriam Henk van der Hammen

4 augustus 1943 – 20 augustus 2002

Op 17 augustus 2002 werd de watermijtspecialist Henk van der Hammen in Landsmeer aangereden door een auto. Hij overleed als gevolg van zwaar hersenletsel op 20 augustus.

Henk van der Hammen werd geboren op 4 augustus 1943 in Landsmeer bij Amsterdam. In 1959 haalde hij zijn MULO diploma, waarna hij op de gemeentelijke kweekschool in Amsterdam de opleiding tot onderwijzer volgde. Na zijn militaire dienst werkte hij in een wetenschappelijk antiquariaat en behaalde hij het HBS-B staatsdiploma. Van 1970 tot 1977 studeerde hij biologie aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Zijn hoofdvak was Bijzondere Plantkunde. Hij bestudeerde populatiedynamische aspecten van duinpaardebloemen. De bijvakken richtten zich op aquatische oecologie, vooral micro- en macrofauna. In 1978 deed hij in dienst van de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam een verspreidings-ecologische studie aan fytoplankton en macrofauna van Waterland en in 1979 trad hij in dienst van de Provincie Noord-Holland. Zijn voornaamste taak was het inventariseren van de macrofauna in Noord-Holland.

De eerste jaren bij de provincie Noord-Holland waren pioniersjaren. Alles moest worden opgestart: laboratorium, onderzoeksprogramma, opslag en verwerking van data in een tijd waarin een computer een betrekkelijk nieuw fenomeen was. Jaarlijks werd een gedeelte van de provincie op macrofauna geïnventariseerd: in voor- en najaar werd de macrofauna op de potentieel beste locaties bemonsterd, gesorteerd en 's winters gedetermineerd. Ondertussen werd met anderen samengewerkt in IAWM verband aan standaardisering van methoden en technieken. In 1984 verscheen de handleiding voor hydrobiologische milieu-inventarisatie die een lange tijd als standaardwerk zou gelden.

Tussen 1979 en 1992 maakte het macrofaunaonderzoek onderdeel uit van de provinciale milieu-inventarisatie. Dit macrofaunaonderzoek vormde de basis voor Henk's proefschrift met als titel: 'De macrofauna van Noord-Holland, een aquatisch-ecologische studie: inventarisatie, verspreidingspatronen, tijdreeksen, classificatie van wateren', waarop hij in Nijmegen in 1992 promoveerde. Een andere mijlpaal was het verschijnen van 'De Macrofauna atlas van Noord-Holland', waarin van alle aange troffen macrofaunasoorten een verspreidingskaart was opgenomen en informatie over de milieuomstandigheden waaronder de soorten werden aangetroffen. Vanaf 1993 beperkte het hydrobiologisch onderzoek zich tot projectmatig onderzoek en monitoring. De kennis en informatie uit het macrofaunaonderzoek zijn belangrijk geweest bij de planvorming en beleidsvoorbereiding van de ecologische inbreng in de provinciale waterhuishoudingsplannen. Bij het tweede waterhuishoudingsplan verscheen het SEND: Stelsel van Ecologische NormDoelstellingen, waarin macrofauna een belangrijke rol inneemt.

Binnen de macrofauna had de groep van de watermijten zijn bijzondere belangstelling. Samen met Harry Smit en Cees Davids vormde hij het Nederlandse watermijtentrio. Met Harry Smit verzamelde hij watermijten in heel Nederland, wat resulteerde in een groot aantal nieuwe soorten voor de fauna en zelfs een nieuwe soort voor de wetenschap. Het resultaat van dit werk werd in 2000 gepubliceerd in de 'Atlas van de Nederlandse watermijten'. Dichtbij zijn huis in Amsterdam Zuidoost onderzocht hij jarenlang iedere maand de watermijtenfauna in een vijver in het Gaasperpark. Helaas heeft hij dit werk nooit gepubliceerd. Met vijf andere watermijtendeskundigen werkte hij aan een nieuw standaardwerk van watermijten van Centraal, West- en Noord-Europa.

Henk had het plan opgevat over twee jaar te stoppen met het werk bij de provincie om zich geheel te kunnen wijden aan de watermijten. Er was een eerste begin gemaakt om de grote macrofaunacollectie van circa 4000 gedocumenteerde en gede-termineerde monsters over te brengen naar Amsterdam in het Zoölogisch Museum. De afdeling Onderzoek van provincie Noord-Holland, waar Henk als senioronderzoeker werkte, heeft besloten zijn naam aan de collectie te verbinden ('Collectie Henk van der Hammen') en zich de inspanningsverplichting opgelegd alles in het werk te stellen de collectie in Amsterdam in het museum onder te brengen. Zijn collega Gert van Ee is inmiddels met de uitvoering hiervan begonnen.

Henk van der Hammen was een begrip in hydrobiologisch Nederland. Hij behoorde met namen zoals Higler, Moller Pillot, Verdonschot en Tolkamp tot de bekende moderne Nederlandse macrofauna-hydrobiologen. In hem gaat een groot en inspirerende hydrobioloog verloren, maar ook een toegewijde wetenschapper en aimabel mens.

Publicaties Henk van der Hammen

- Hammen, H. van der 1980. Inventariserend en vergelijkend onderzoek van de macrofauna van Waterland. – Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum). Verslagen en technische gegevens, nr. 24. 47 pp. + bijlage.
- Hammen, H. van der 1992. De macrofauna van Noord-Holland. – Thesis. KU Nijmegen. Provincie Noord-Holland, Haarlem, 256 pp.
- Hammen, H. van der, T. H. L. Claassen & P. F. M. Verdonschot 1984 (red.). Handleiding voor hydrobiologische milieu-inventarisatie. – Haarlem. 61 pp. + bijlage.

- Hammen, H. van der & H. Smit 1996. The water mites (Acari: Hydrachnidia) of streams in the Netherlands: distribution and ecological aspects on a regional scale. – *Netherlands Journal of Aquatic Ecology* 30 (2-3): 175-185.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1990. Taxonomic notes on some *Arrenurus* species (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 50: 52-55.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1990. Nieuwe watermijten voor de Nederlandse fauna (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 50: 93-96.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1992. Water mites as indicators of natural aquatic ecosystems of the coastal dunes of The Netherlands and northwestern France. – *Hydrobiologia* 231: 51-64.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1992. A new species of *Albia* (*Albiella*) from The Netherlands (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 52: 114-116.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1992. New and rare water mites from The Netherlands (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 52: 144-146.
- Smit, H. & H. van der Hammen 1996. A remarkable assemblage of water mites in quagfens and carr in the Netherlands (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 56: 28-32.
- Smit, H. & H. van der Hammen 2000. Atlas van de Nederlandse watermijten. – *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 13: 1-272.
- Smit, H., H. van der Hammen & G. Duursema 1993. New species of water mites for the Dutch fauna, with some taxonomic notes on the genus *Nautarachna* (Acari: Hydrachnellae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 53: 180-182.

Gert van Ee

Aankondiging *Carabus*-boek

Turin, H. Penev L., Casale A (red.) 2002. The genus *Carabus* L. in Europe. A synthesis. Fauna Europaea Invertebrata No 2. ISBN 9546421200, Pensoft Publishers & European Invertebrate Survey, Sofia-Moscow-Leiden, 215x 285, 540 pp., hardcover with dust jacket, numerous figures, photos, morphological drawings, 16 colour plates with photos of *Carabus* species and habitats, over 250 distributional maps, extensive bibliography, glossary, indices. Price EUR 95,00. Het boek kan worden besteld bij:

PENSOFT Publishers

Akad. G. Bonchev Str., Bl. 6 Fax: ?2-704508 OR ?2-9793406

1113 Sofia, Bulgaria Tel: ?2-716451

E-mail: pensoft@mbox.infotel.bg

Pensoft Online Bookshop: www.pensoft.net

Preface (G.E. Ball) - Contents - Introduction (H. Turin, L. Penev & A. Casale) - **SPECIAL PART** - 2. Checklist of the European species (A. Casale & B. Brezina) - 3. Keys to the adults (A. Casale & O.L. Kryzhanovskij) - 4. Keys to the larvae (E. Arndt & K. Makarov) - 5. Species Accounts (H. Turin, L. Penev, A. Casale, E. Arndt, Th. Assmann, K. Makarov, D. Mossakowski & G. Szel) - **GENERAL PART** - 6. Biology and ecology (Th. Assmann) - 7. Phylogeny (E. Arndt, M. Brückner, M., Marciniak, D. Mossakowski & F. Prueser) -

8. Biogeography (L. Penev, A. Casale & H. Turin) - 9. Conservation biology (Th. Assmann) - 10. Concluding remarks (H. Turin, A. Casale & L. Penev) - Glossary - Appendix - References - Indices.

In Januari 2003 zal de tweede Europa omvattende publicatie verschijnen in de serie 'Fauna Europaea Evertabrata'. In de keverwereld heeft het geslacht *Carabus* bijna de populariteit van dagvlinders, niet op de laatste plaats door de kapitale monografie van Breuning (1932-1937). Het aantal verzamelaars dat zich sindsdien voornamelijk met deze groep bezighoudt is enorm en op insectenbeurzen, waar *Carabus* onveranderlijk een prominent deel van de handel bepaalt, worden soms onvoorstelbare bedragen betaald voor zeldzame soorten. Als grote en vaak ook mooie dieren, worden ze bij het verzamelen niet gemakkelijk over het hoofd gezien en ook door niet-*Carabus*-specialisten worden ze vaak meegenomen en belanden uiteindelijk in een openbare collectie. De grote populariteit heeft tot gevolg dat in bijna alle Europese landen diverse *Carabus*-specialisten actief zijn en dat tevens een overvloedig collectiemateriaal voorhanden is. Deze overwegingen hebben de initiatiefnemers (L. Penev en H. Turin) in 1990 geïnspireerd om een project te starten met als doel een biogeografische analyse van dit genus. Immers, door feit dat het hier grote, doorgaans ongeveleugelde predatoren betreft die veelal stabiele milieus bewonen, met name bossen en montane biotopen, stond de groep al lang te boek als een modelgroep voor biogeografisch onderzoek. Het is daarom merkwaardig dat sedert Breuning op dit gebied slechts kleinschalige pogingen zijn

Figuur 1. Stippenkaart Europees Rusland van *Carabus excellens*.

02 007 excellens

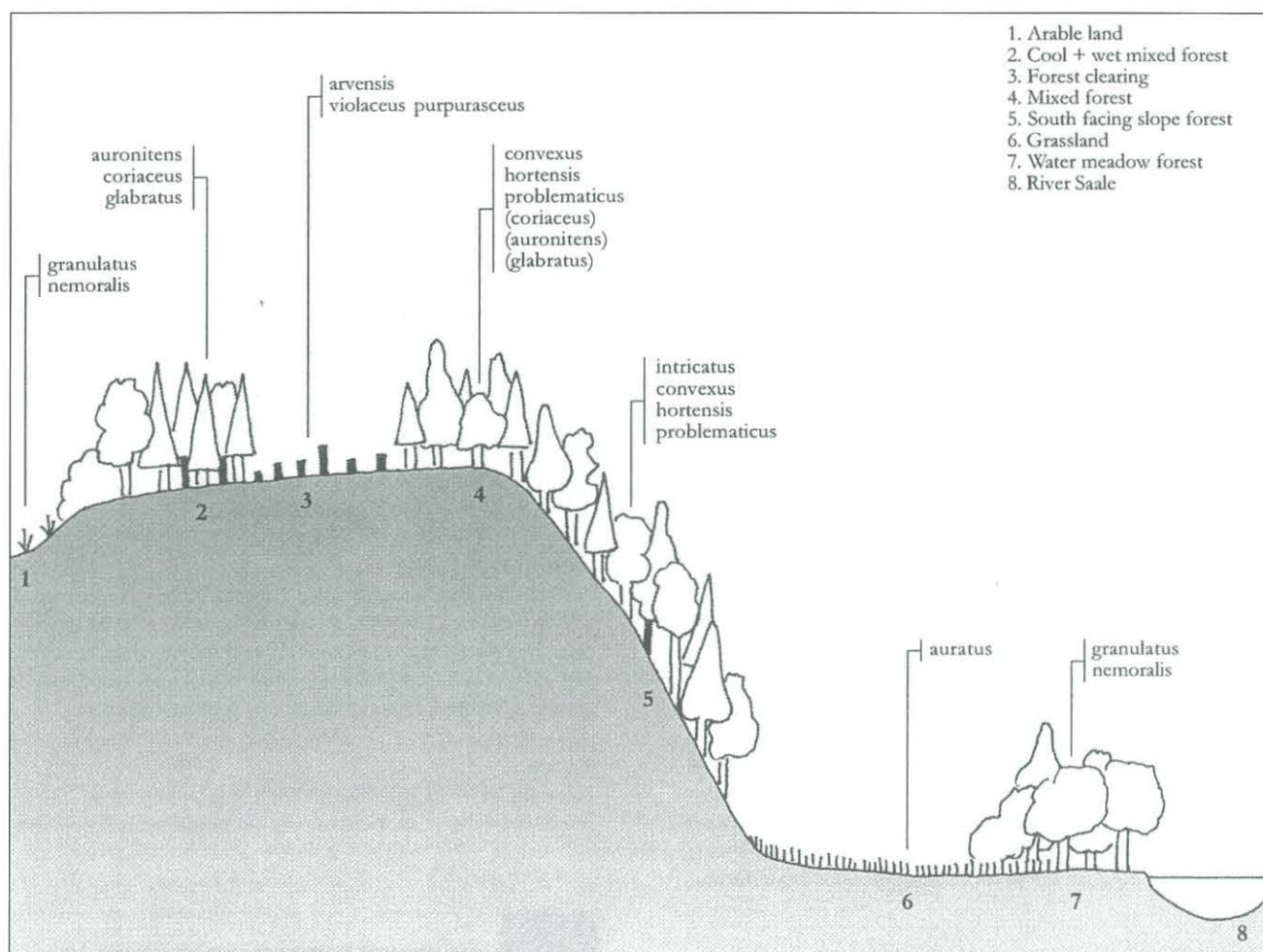

Figuur 2. Appendix 8.1 Locaties van 100 transecten in Europa.

ondernomen, de meeste vrij recent. Veel aandacht werd besteed aan taxonomie en met name aan het beschrijven van talloze (overbodige) ondersoorten, in veel gevallen niet gebaseerd op adequate (populatie)biologische kennis.

Het project is in 1991 gestart in met het aanzoeken van O.L. Kryzhanovskij en A. Casale voor het samenstellen van de tabellen voor de adults. Het aantal medewerkers werd al snel uitgebreid met de larvenspecialisten E. Arndt en K. Makarov. Een voorlopig werkdocument werd vervaardigd in de vorm van een voorlopige checklist en atlas (Turin et al. 1993), vooral bedoeld om gaten in de kennis van de verspreidingen te dichten en om te komen tot een adequate lijst van taxa op soortsniveau. Hierop kwamen veel reacties vanuit geheel Europa. Gelukkig bleek de groep van D. Mossakowski uit Bremen bereid om zich op de fylogenie van het genus te storten en in 1998 nam Th. Assmann de hoofdstukken Biology-Ecology en Conservation op zich. Het werk vorderde aanvankelijk snel, maar een enorme stroom van recente publicaties, waaronder bijvoorbeeld de wereldnaamlijsten van Deuve (1991 en 1994), Brezina (1994 en 1999), Lorenz (1998a,b) en Imura (2002a,b), leverden aanzienlijke vertraging op. Vooral het hoofdstuk over biogeografie, het uiteindelijke hoofddoel van het project, werd onvermijdelijk beïnvloed door veranderingen in de classificatie van supraspecifieke taxa. In een laat stadium werd besloten om de checklist van Brezina (1999) voor de Europese soorten toe te voegen. Gebleken was dat deze overigens zeer goed aansloot bij de resultaten van het fylogenetisch onderzoek. Dit maakte het mogelijk een zo vrijwel volledig op te nemen van de nomina in het genus. Omdat het project feitelijk werd afgesloten in het voorjaar van 1991, werden ingrijpende gepubliceerde bevindingen, niet meer op de tekst toegepast maar in het Addendum bediscussieerd.

De samenstellers kijken met voldoening naar het resultaat van een meer dan tienjarige Europa-omvattende samenwerking, met auteurs uit Rusland (2), Bulgarije (1), Tsjechië (1), Hongarije (1), Duitsland (6), Italië (1) en Nederland (1). In een korte inleiding wordt het project gemotiveerd en worden de

Figuur 3. Transect T-33: Heuvels bij Jena, Duitsland: 12 soorten in 400 m lang transect (E. Arndt).

afzonderlijke hoofdstukken kort toegelicht. Ook wordt aan de hand van een voorbeeld een blik geworpen op de problemen bij het samenstellen van een Europese verspreidingskaart. Het soortendeel (Special Part) begint met de Checklist die een bijzonder uitgebreid overzicht geeft van de namen en synonymie in het genus. Deze naamlijst is qua nummering direct gerelateerd aan de soortentabellen en de soortbesprekingen. In de tabel voor de adulten zijn alle 132 soorten van het Europese continent opgenomen, echter zonder de taxonomisch zeer complexe soortengroep van de Kaukasus waarin vele endemen. Ook de drie endemische soorten van de Canarische Eilanden vallen buiten het bereik van het boek. In de tabel voor de adulten zijn ook de kenmerken van ca 270 ondersoorten besproken. Hiertoe behoren ook nog een aantal twijfelachtige ondersoorten, maar het aantal is al aanmerkelijk gereduceerd in vergelijking met de talloze vormen die soms in regionale catalogi als 'goede ondersoort' worden opgevoerd. Met behulp van de larventabel kunnen ca 60 soorten direct worden gedetermineerd en nog eens ca 40 door middel van geografische uitsluiting. De meer dan 150 pagina's omvattende soortbesprekingen (Species Accounts) behandelen allereerst de algemene literatuur (checklists, catalogie, iconografieën) en de geografische verspreiding van de soort, inclusief ondersoorten. Deze informatie wordt aangevuld met een Europese verspreidingskaart. Bovendien zijn voor circa 80 soorten stippenkaarten toegevoegd die de verspreiding in het Europese deel van de voormalige Sovjet-

Unie weergeven (zie figuur 1). Verder zijn de verspreidingen van alle ondersoorten apart besproken. Daarna volgen, al naar gelang de beschikbare gegevens, uitgebreide besprekingen over oecologie, biologie en natuurbeheer. De volgende hoofdstukken behoren tot het algemene deel (General Part). Het hoofdstuk Biology and Ecology omvat een compact overzicht van onderwerpen als: reproductie en ontwikkeling, dagelijkse en jaarlijkse activiteit, habitatpreferentie en de invloed van abiotische en biotische factoren en, ten slotte, populatie biologie. In het hoofdstuk Phylogeny wordt een poging ondernomen om op grond van een combinatie van morfometrische kenmerken, larvale eigenschappen en moleculaire analyse, te komen tot een verwantschapsoverzicht van de Europese soorten. In het bijna 100 pagina's omvattende hoofdstuk Biogeography, wordt met verschillende benaderingswijzen getracht om een beeld te schetsen van de geschiedenis en factoren die het voorkomen van de verschillende taxa in het Europese gebied bepalen. Na een beschrijving van het verspreidingsgebied van het genus als geheel, worden diversiteitspatronen op grote en lokale schaal geanalyseerd en besproken. Een speciale basis voor het analyseren van de lokale diversiteit, wordt gevormd door zogenoemde transecten die afkomstig zijn van 100 plekken in Europa (zie figuur 2). Elk transect (zie figuur 3) geeft het voorkomen van de plaatselijk *Carabus*-soorten langs een oecologische gradiënt. Alle 100 transecten zijn afgebeeld en tezamen leveren ze, naast een zeer illustratief overzicht van de Europese *Carabus*-

fauna als geheel, een waardevolle aanvulling op de habitat-voorkeur van 100 soorten. In de Species Accounts is telkens naar de transecten verwezen. Liefst veertig carabidologen leverden een bijdrage! Besloten wordt met historische biogeografie in het licht van fylogenie en faunagenese. Het hoofdstuk Conservation Biology geeft een overzicht van bedreigde soorten, bedreigende factoren en maatregelen die kunnen helpen om verlies van *Carabus*-diversiteit tegen te gaan. In het afsluitende hoofdstuk (Carabus Evaluations) wordt per hoofdstuk een korte discussie gegeven waarin de stand van wetenschap wordt weergegeven. Ook wordt gekeken wat de belangrijkste gebreken zijn en, waar mogelijk, suggesties voor verbetering en nader onderzoek. Enkele publikaties die tijdens de afronding van het boek niet, of slecht gedeeltelijk, konden worden opgenomen, zijn beknopt besproken in het Addendum. Een Glossary, een uitgebreide literatuurlijst en enkele indexen sluiten het boek af.

Hans Turin

Verspreidingsoverzicht wantsen

Het eerste deel van het verspreidingsoverzicht van de Nederlandse wantsen bevat de water-, oppervlakte- en oeverwantsen. Het boekje is reeds enige tijd aangekondigd, maar nu is het dan toch eindelijk vrijwel klaar. Momenteel worden de laatste correcties aangebracht. In januari wordt het gedrukt en opgestuurd naar diegenen die het besteld hebben. Uiteraard kunnen diegenen die dat nog niet gedaan hebben dit alsnog doen (zie het bij deze nieuwsbrief meegezonden bestelformulier).

Vincent Kalkman

Jaarverslag waarnemingen

In april 2003 verschijnt het eerste door EIS-Nederland en de Vlinderstichting samengestelde 'jaarverslag waarnemingen'. In dit jaarverslag wordt een overzicht gegeven van de gegevens van vlinders, libellen en sprinkhanen die afgelopen jaren zijn verzameld. Per soort wordt een kaartje afgebeeld waarin zowel de oude als recente waarnemingen staan weergegeven. Behalve dat het voor de waarnemers leuk is om de recente veranderingen in de fauna te kunnen volgen laat het overzicht ook goed zien welke gebieden recent slecht onderzocht zijn. Het is de bedoeling dat vanaf volgend jaar elk jaar een jaarverslag wordt gemaakt, waarbij de samenstelling van de groepen jaarlijks kan wisselen.

Waarnemingen die voor 10 januari als bestand worden ingeleverd, worden in ieder geval nog in het jaarverslag verwerkt.

Vincent Kalkman

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Inhoudsopgave NFM 17

Artikelen

B. Aukema – De schaatsenrijder *Gerris lateralis* in Nederland: vleugelpolymorfie, identificatie, biologie en verspreiding (Heteroptera: Gerridae).

M. Reemer – Lena's wimperzweefvlieg *Dasysyrphus lenensis* in Nederland (Diptera: Syrphidae).

D. Tempelman – Verspreiding en ecologie van de dansmug *Glyptotendipes ospeli* in Nederland (Diptera: Chironomidae).

Th. Heijerman, C.J.H. Booij & K. Alders – Eerste waarneming van de loopkever *Elaphropus hoemorrhoidales* in Nederland (Coleoptera: Carabidae).

J. Noordijk & M.P. Berg – De corticole fauna van platanen: II. Springstaarten, stofluizen, loopkevers (Collembola, Psocoptera, Carabidae).

M.A. Faasse & E.C. Stikvoort – Mariene en estuariene vlokreeftjes van zachte bodems in het Deltagebied (Crustacea: Gammaridea).

Waarnemingen en mededelingen

R.M.J.C. Kleukers – Nieuwe waarnemingen aan sprinkhanen en krekels in Nederland (Orthoptera).

Oproep voor kopij

De deadline voor nummer 18 is 1 februari 2003. Hierbij wil ik iedereen die nog artikelen of mededelingen voor NFM in voorbereiding heeft, oproepen deze zo snel mogelijk op te sturen. Het aanbod aan artikelen is momenteel niet heel groot, dus de stukken kunnen in het algemeen snel geplaatst worden.

Errata

Achterin NFM 17 zijn enkele errata opgenomen op de 'Determinatietabel voor de Nederlandse duizendpoten (Myriapoda:

Chilopoda)' (M. Berg & C. Evenhuis, Nederlandse Faunistische Mededelingen 15: 41-77, 2001). De abonnees krijgen dit uiteraard vanzelf in huis. Andere belangstellenden kunnen desgewenst fotokopieën aanvragen bij het EIS-bureau.

Oproep voor waarnemingen aan zoetwaterkreeften

Volgend jaar zal een artikel over zoetwaterkreeften in Natura verschijnen van de hand van René Lipmann. EIS-Nederland zal samen met Stichting Anemoon verder gaan met het verzamelen van alle verspreidingsgegevens van de vier soorten zoetwaterkreeften die uit Nederland bekend zijn (*Astacus astacus*, *Astacus leptodactylus*, *Procambarus clarkii* en *Orconectes limosus*). Verspreidingsgegevens kunnen worden opgestuurd naar Bureau EIS-Nederland (eis@naturalis.nnm.nl of postbus 9517, 2300 RA Leiden).

Roy Kleukers

Oproep waarnemingen in België

Veel Nederlandse entomologen gaan op excursie bij onze zuiderburen. Het is jammer dat veel van de waarnemingen niet bij onze collega-onderzoekers uit België terecht komen. Marc Dufrêne van het Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois Ministère de la Région wallonne te Gembloux doet daarom de oproep om de Belgische gegevens naar hem op te sturen. De Waalse gegevens zal hij zelf beheren, de Vlaamse zal hij doorspelen naar de betreffende onderzoekers in Vlaanderen. Hij is te benaderen per e-mail: dufrene@ecol.ucl.ac.be.

Roy Kleukers

Vacature

Bij de Sector Collecties & Onderzoek van Museum Naturalis is er een vacature voor een Sectorsecretaris/Stafmedewerker voor 32 uur per week. De functie houdt in ondersteunende, adviserende, informerende en secretariaatswerkzaamheden ten behoeve van de adjunct-directeur C&O, diens plaatsvervanger en de sector. De aanstelling gebeurt aanvankelijk voor een jaar, met uitzicht op een dienstverband voor onbepaalde tijd. Voor meer informatie over de sollicitatieprocedure en een volledige functiebeschrijving kunt u contact opnemen met de Adjunct-directeur van de Sector Collecties & Onderzoek, drs. J. Krikken, telefoon 071-5687622.

Het Natuurloket: makelaar in gegevens over planten en dieren

Waar komt de beschermde korenwolf voor? En de rugstreep-pad? Waar broedt de zeldzame kwartelkoning? Belangrijke vragen voor natuurbeschermers, maar ook voor iedereen die te maken heeft met de inrichting en beheer van ons land. Immers, diverse wetten en richtlijnen dwingen een ieder rekening te houden met de eventuele aanwezigheid van beschermde planten en dieren. Voor een landelijk overzicht van de beschikbaarheid van soortgegevens is er nu Het Natuurloket, te vinden via www.natuurloket.nl.

Wat is Het Natuurloket?

Het Natuurloket is vooral een digitaal loket en heeft twee belangrijke taken. Ten eerste is dat het faciliteren in het vinden van verspreidingsgegevens over planten en dieren en ten tweede een helpdeskfunctie voor informatie over de verspreiding van planten en dieren en over (inter)nationale natuurwetgeving.

Het Natuurloket faciliteert onder andere door op haar website, www.natuurloket.nl, informatie over de verspreiding van plan-

Voorbeeld van een rapportage voor een kilometerhok (in dit geval met de amersfoortcoördinaten 133-445), opvraagbaar via www.natuurloket.nl

Soortgroep	NB	H/V	RL	Volledigheid	Actualiteit
Broedvogels		2	7	Redelijk	1/1/'93 - 1/10/'01
Wintervogels	-	-	-	-	-
Libellen				Matig	1/1/'90 - 1/10/'01
Vlinders				Goed	1/1/'90 - 1/10/'01
Sprinkhanen				Matig	1/1/'90 - 1/10/'01
Zoogdieren	1	1		Matig	1/1/'90 - 1/10/'01
Reptielen				niet onderzocht	1/1/'85 - 1/10/'01
Amfibieën	5	1		zeer goed	1/1/'85 - 1/10/'01
Vaatplanten	8		15	goed	1/1/'75 - 1/10/'01
Mossen	nvt		3	goed	1/1/'80 - 1/10/'01
Korstmossen	nvt			niet onderzocht	1/1/'80 - 1/10/'01
Paddestoelen	-	-	-	-	-
Vissen	-	-	-	-	-

Legenda

- = niet beschikbaar via internet; mogelijk wel onderzocht

nvt = niet van toepassing

NB = Natuurbeschermingswet

H/V = Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn

RL = Rode Lijsten

Volledigheid onderzoek: Hiermee wordt aangegeven of op basis van de gebrachte bezoeken een volledig overzicht is over de te verwachten soorten van de betreffende soortgroep

Actualiteit: per groep is aangegeven uit welke periode de gegevens zijn opgenomen

Eric Schellekens, Accountmanager Groene Ruimte bij Arcadis**Snelle natuurtoets**

"Als adviesbureau maakt Arcadis al heel veel gebruik van flora- en faunagegevens. Eerst via de PGO's en nu via Het Natuurloket. Het gaat dan om projecten als MER-rapportages, natuurontwikkelingsprojecten, opstellen van bestemmingsplanwijzigingen maar ook door de 'rode' sector geïnitieerde projecten als locatieontwikkeling (woningbouw, bedrijventerreinen, infrastructuur). Voor opdrachtgevers vanuit zeer verschillende hoeken voeren wij een 'natuurtoets' uit: hierin gaan we na of op basis van beschikbare gegevens eventueel aangevuld met veldinventarisaties nadere afstemming op de groene wetgeving, en het eventueel aanvragen van een ontheffing, noodzakelijk is. Ook geven wij op basis van de beschikbare gegevens advies ten aanzien van de mogelijkheden en onmogelijkheden."

Opdrachtgevers denken te laat aan mogelijk aanwezige natuurwaarden

"Via de homepage van het Natuurloket krijg je een prima eerste scan op de aanwezigheid van beschermde soorten in een plangebied en hoe goed het gebied onderzocht is. Eventueel kun je dan nog een opdracht geven voor de achterliggende basisgegevens of verdere inventarisatie. Als we de achterliggende gegevens nodig hebben zouden die wel sneller geleverd moeten worden. De praktijk is namelijk dat opdrachtgevers zich veel te laat realiseren dat ze verplicht zijn flora- en faunagegevens mee te nemen in het project!"

Vrije gegevens?

"Dat we moeten betalen voor de basisgegevens is zeker bij grotere (bouw)projecten geen punt. Het past wel in het principe dat de initiatiefnemer betaalt. Ook kan ik me voorstellen dat de overheid vanuit haar verantwoordelijkheid voor natuur en milieu de gegevens kosteloos ter beschikking stelt: op die manieren kan de overheid ervoor zorgen dat de best mogelijke gegevens voor iedereen beschikbaar zijn en kan er bij de ruimtelijke ontwikkeling binnen Nederland beter rekening gehouden worden met natuurwaarden."

ten en dieren en over natuurwetgeving te geven. Op de website kunnen geïnteresseerden direct zien of er in een bepaald gebied beschermde of bedreigde soorten aanwezig zijn. Het gaat hierbij om soorten die bescherming genieten onder de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. Ook wordt informatie gegeven over soorten van Rode Lijsten.

De informatie over planten en dieren is tot op gedetailleerd niveau (1 bij 1 kilometer) op te vragen. Op de kaart kan het gewenste gebied worden aangeklikt, waarna een rapportage verschijnt van het desbetreffende gebied. In dit overzicht valt te lezen of en hoeveel beschermde en bedreigde soorten zijn aangetroffen. Er wordt bijvoorbeeld gemeld dat er twee vlindersoorten zijn gezien die op de Rode Lijst staan, of drie broedvogels die beschermd zijn vanuit de Vogelrichtlijn. Ook kan blijken dat het gebied goed onderzocht is en dat er geen beschermde dier- of plantensoorten aanwezig zijn. Tevens wordt in de rapportage aangegeven of het onderzoek volledig en actueel is (zie kader).

Gegevens over planten en dieren

Wat u in het overzicht niet zult aantreffen zijn de soortnamen van de aangetroffen beschermde planten en dieren. Aan het verkrijgen van deze informatie zijn kosten verbonden. Het Natuurloket kan hierin – kosteloos – faciliteren. Via Het Natuurloket kan een offerte voor gegevenslevering worden aangevraagd en na instemming van de aanvrager wordt de opdracht verleend. Het Natuurloket regelt dan voor u de contacten met de gegevensbeherende organisaties, wat u een flinke hoeveelheid werk bespaart. Voor recente informatie over de geschatte levertijden en een indicatie van de kosten verwijzen we u naar de website (www.natuurloket.nl). Momenteel kan Het Natuurloket gebruik maken van de gegevens uit de databestanden van de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's). Deze omvatten naar schatting 80% van de beschikbare flora- en faunagegevens. De PGO's streven er naar hun databanken zo compleet mogelijk te maken. Naast de eigen gegevens zijn hierin ook gegevens van o.a. provincies (deels), waterbeheerders en terreinbeheerders opgenomen.

Waarom dit loket?

De toenmalige staatssecretaris van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, mw. G. Faber, opende op 30 november vorig jaar de virtuele deuren van Het Natuurloket. De belangrijkste reden was het makkelijker toegankelijk maken van verspreidingsgegevens van planten en dieren voor gemeenten, projectontwikkelaars, bouwbedrijven, adviesbureaus, provincies en overheidsinstellingen. Tot voor kort was voor veel instanties onduidelijk waar zij natuurgegevens vandaan konden halen. Bovendien zijn deze gegevens bij verschillende organisaties aanwezig en kostte het zodoende nogal wat moeite om de gegevens boven de tafel te krijgen.

Een belangrijk voordeel van goed toegankelijke gegevens is dat vroegtijdig in de planvorming van ruimtelijke ordeningsplannen rekening kan worden gehouden met beschermde en bedreigde plant- en diersoorten. Plannen kunnen in ruimte of tijd worden aangepast, dan wel een ontheffing of vergunning kan bijtijds worden aangevraagd. Volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Flora- en Faunawet is het een verplichting voor een ieder die plannen heeft voor de inrichting van (een stukje) Nederland om rekening te houden met beschermde soorten. Sterker nog: het is ieders eigen verantwoordelijkheid om te weten of er beschermde soorten in een plangebied aanwezig zijn of niet.

Het raadplegen van Het Natuurloket kan daarbij een verhelderende eerste stap zijn. De helpdesk van Het Natuurloket kan u ook adviseren over de eventuele vervolgstappen die ondernomen zouden kunnen worden.

Meer informatie

Het Natuurloket
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
tel: 024-3652372
fax: 024-3652374
e-mail: info@natuurloket.nl
www.natuurloket.nl

Rob van Westrienen